
Husserl's opfattelse

af bevidstheden og dens betydning
for den fænomenologiske reduktion

Erik B. Smith

Redegør for Husserls opfattelse af bevidstheden og dens betydning for den fænomenologiske reduktion.

Indholdsfortegnelse.

Indledning.	Side 1.
Hvem var Edmund Husserl.	Side 1.
Husserls kritik af samtidens filosofiske strømninger.	Side 1.
Udviklingen af bevidsthedsbegrebet.	Side 2.
Fænomenologi og den fænomenologiske reduktion.	Side 4
Teksten i:	Side 5.
”Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologische Philosophie“	
1. §§ 27 - 31 inkl.	Side 5
2. §§ 31 & 32 samt §§ 56 – 62 inkl.	Side 6
3. §§ 33 – 55 & § 61	Side 6
4. § 62	Side 8
Konklusion og afslutning.	Side 9
Epilog.	Side 9
Litteratur og kildeangivelse	Side 10.
Efterskrift.	Side 10

Erik B. Smith

Redegør for Husserls opfattelse af bevidstheden og dens betydning for den fænomenologiske reduktion.

Indledning.

I min opgavebesvarelse vil jeg fortælle kort om hvem Husserl var, og hvad han stod for i tidens filosofi. Jeg vil belyse hans samtid og beskrive hvad Husserl forstod ved begrebet 'bevidsthed' og 'den fænomenologiske reduktion' samt sætte begreberne i relation til hinanden. Ved belysning af teksten i "Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologische Philosophie" vil jeg anskueliggøre Husserls fænomenologiske filosofi, og endelig vil jeg i afslutningen af min besvarelse kort komme ind på den efterfølgende kritik, der er rejst mod især "jeg" placeringen i omverdensbegrebet i hans filosofi. I epilogen vil jeg trække linjerne fra indledning hér til afslutningen for at sikre, at jeg således har besvaret opgaven.

Bevidsthed, Fænomenologi og den fænomenologiske reduktion.

Hvem var Edmund Husserl.

Edmund Husserl blev født den 8. april 1859 i det dengang Østrigske kejserdømme. (død i 1938) Han studerede fysik, matematik, astronomi og filosofi i Leipzig, Berlin og senere i Wien. I Wien fulgte Husserl forelæsningerne hos psykologen og filosofen Franz Brentano og det er almindelig antaget, at Husserl lod sig inspirere gennem Brentano til en form for 'genopdagelse' af både Platons idé lære, hvor sandheden ligger i genstanden, Aristoteles' fænomener, der er mere end sansningen og Descartes "det absolutte evidens". Descartes trækken sig ind i sig selv, inspirerer Husserl til den fænomenologiske reduktion

Husserls kritik af samtidens filosofiske strømninger.

Husserls samtid var præget af stærke modsætninger med irrationelle strømninger på den ene side og på den anden side en stor begejstring for Newtons mekaniske love som forklaring på alt. Endvidere dukkede nye videnskabelige discipliner som f.eks. psykologi og biologi op.

Husserl protesterede mod disse tendenser. Han formulerede det mål at udføre en meningsteori med begrebsafklaring under sloganet: "Til sagen"!

Psykologien forklarer, hvornår og hvordan vor erkendelse af indre billeder opstår. Psykologien forklarer ikke, om disse billeder er udtryk for om virkeligheden består på baggrund af disse forestillinger. Psykologien forveksler to spørgsmål, nemlig om erkendelsens oprindelse og erkendelsens gyldighed.

Psykologi forklarer ikke filosofiske spørgsmål. Vi tænker i strukturer og alle forsøg på at indsætte det i en empirisk sammenhæng er ikke alene forgæves – det er grundlæggende forkert, siger Husserl.

Erik B. Smith

Husserl er kritisk overfor de engelske empirister. Kritikken tager sit udgangspunkt i, at Hume og de andre britiske empirister tænker mekanisk, hvorfor det bliver svært for dem ikke kun at tænke i afbildning af én ting i forhold til en anden ting. Udgangspunktet er perception og al anden erkendelse har sit udspring fra perceptionen. For denne gruppe af empirister er der tale om perception af enkelt ting, der bringes sammen i mentale associationer. Man lærer derved en mental abstraktionsproces, som fører frem til en lighedsrelation. Lighed, siger Husserl, er en relation, der forbinder A med B. Det er ikke en egenskab ved B eller A. Derfor er perception ikke et billede, men en akt, der udføres af et subjekt, hvor det er en forudsætning, at subjektet er det samme. Tænkningen opfattes som induktive slutninger, der fører til noget generelt. Eksemplet kunne være, at man slutter fra hunden Dino, hunden Teddy og hunden Hobby etc. til fællestræk for en hund. Husserl påpeger, at modellen forudsætter det, den skal bevise. Man skal vide, hvad en hund er for at finde fællestræk for en hund. Man skal vide, hvad en svane er for at sige "alle svaner er hvide". Man kan ikke sammenligne, hvis man ikke på forhånd kender grundlaget. Der er andre problemer for denne empiristiske bevidsthedsopfattelse: Hvad med hundens 'væsen', der er et metafysisk træk og ikke et fysisk træk? Eller den omstændighed, at al erkendelse derved bliver kontingent, eller hvad stiller man op med negativ erkendelse i form af en påstand om, at noget ikke findes? Hvordan skal jeg erkende gennem perception, at der ikke findes retfærdighed i verden? De engelske empirister siger, vi har billeder på alt, men hvordan er et billede af et udsagn om negationen af retfærdighed i verden?

"Den engelske empirisme har en dårlig teori om en god fremgangsmåde", sagde Husserl. Husserl er selv empirist, og hans kritik af Hume går på, at denne har en forudfattet teori, der i øvrigt er grundlæggende forkert.

Udviklingen af bevidsthedsbegrebet.

Hvori består en genstands identitet, når genstanden optræder i utallige bevidsthedsformer, spørger Husserl. Og svarer, at identiteten i givet fald må findes i selve bevidsthedens opfattelse af genstanden. Eksemplet er voks, der smelter. Det er stadig voks, og det er ikke en sanseoplevelse, men en erfaringsbevidsthedsakt.

For Husserl er bevidstheden sit indhold, og bevidstheden må identificeres med sine akter, dvs. der må være et indhold i de tanker, jeg tænker på. Man kan ikke 'bare' tænke. Bevidstheden forudsætter, at man er sig bevidst om noget. Bevidstheden er mere end sig selv, ved at den forholder sig.

Bevidstheden består af intentionale akter, der retter sig mod genstandens betydningsidentitet. Man kan sige, at bevidstheden er evnen til at danne og/eller at opfatte betydning.

Bevidstheden er en funktion og intet andet. Bevidstheden eksisterer kun så længe, man er sig bevidst om noget.

Jeg tænker også, at udviklingen af gestaltpsykologien har haft betydning for Husserls opfattelse af bevidsthedsbegrebet. Gestaltpsykologien efterviste empirisk, hvordan vi opfatter i helheder. En trekant, hvor enderne ikke er sammenfaldende opfatter vi alligevel som en trekant – i en bevidstheds proces komplementerer vi trekanten – samtidig med at vi "medtænker" en vinkel sum på 180 o. Fire cirkler opfattes forskelligt alt efter, om de er lige store, eller om to er større end de to andre. Igen forskellige bevidsthedsprocesser. Nogle elementer i synsfeltet har større betydning for bevidstheden end andre elementer. Er jeg tørstig vil et glas vand fremtræde i min opmærksomhed med større tydelighed end, hvad der i øvrigt måtte være i mit synsfelt. Vandglasset træder frem som figur fra feltet, og når jeg har drukket vandet glider figuren tilbage i feltet og en ny figur dannes i min bevidsthed, afhængigt af mit behov.

Erik B. Smith

Det er åbenbart, at vores perception er afhængig af helheden, og at vor bevidsthed er aktiv og bevægelig. Vor opmærksomhed retter sig mod akterne i bevidstheden, og ikke mod den ydre verdens eksistens – væk fra perceptionen mod refleksionen. Der foretages en transcendental drejning, når man spørger til processen mellem den fysiske genstand og perceptionen. Vores bevidsthed er umiddelbart ude ved bordet, og først i epochéen etableres, hvad der er bevidsthedsaktens mening.

Fænomenologi og den fænomenologiske reduktion.

Brentano var ikke kendt som en stor beundrer af Kant og hans filosofi, så Husserls "egen" 'kopernikanske vending' hvor opmærksomheden vendes fra den erfarende genstand til erfaringen selv med fokus på, hvordan opfatter 'jeg' min bevidsthed er næppe en blomst, der er plukket i Brentanos have.

Hvad er det 'jeg', jeg som subjekt lægger ind i det "at se". De strukturer som Kant indlægger i jeg-bevidstheden – ting, tid, rum og årsag/virkning bliver utvivlsomt også anerkendt af Husserl i den reale væren, men Husserl har fokus på hele processen i selve bevidsthedsakten således også den ideelle væren, der er uafhængig af rum og tid i en førnutid, en nutid og en eftertid – alt sammen i en fortløbende proces. Descartes "en tænkende ting" dækker over det samme begreb som hos Kant kaldes "det transcendentale jeg" og som Husserl tilslutter sig.

"Jeg véd P" er et udsagn, der er ubestrideligt sandt for så vidt, at jeg véd, at jeg véd og det helt uafhængigt af om P er sand eller falsk. Der er her tale om en refleksiv bevidsthed. Det tænkende "jeg". Min empirisk bestemte bevidsthed er kontingent – jeg har en drøm – og jeg må skelne mellem, hvad der er kontingent, og hvad der er evident – materielt, form, hastighed. Det transcendentale "jeg" er subjekt, der refererer til det personlige "jeg" og samtidig er det, det universelle i bevidstheden. At erkende subjektet er det, der ligger til grund for erkendelsen.

'Jeg' placeringen i Husserls filosofi bliver efterfølgende kritiseret af det 20. århundredes filosoffer. En kritik jeg i det afsluttende afsnit kort vil redegøre for.

Et bord kan opfattes på mange forskellige måder. Det kan være et redskab for mig, når jeg arbejder, når jeg spiser eller leger. Det kan også bare være et møbel. Grimt og ubrugeligt eller smukt og kostbart. Eller stamme fra min skoletid med minder om prygl og ydmygelser. Bordet kan beskrives og opfattes på 1000 forskellige måder. Fælles er dog en form for "bord-lighed" eller bordets idé.

Hvis vi beskriver bordets enkeltdele i sin sammenhæng, er der en grænse for, hvor detaljeret vi kan gå ned i beskrivelsen før bordet mister sin "bord-lighed" og sin idé.

Oplevelsen af bordet er en form for oplevelsesstrøm, hvor noget af oplevelsen er rettet mod bordet som genstand, og noget af oplevelsen er rettet mod en følelse som f.eks. kan være ubehag, glæde, vrede eller sorg. Oplevelsen er aktuel og present, men der ligger samtidig en baggrundsoplevelse om, hvad et bord er, og hvad måske netop denne type bord står for. Bordets idé og bordets historie. Summen af disse oplevelser er det, Husserl kalder den opfattende bevidsthed, der kan deles op i transcendent perception og i immanent perception. Den transcendent perception er oplevelsen rettet mod den fysiske genstand, og den immanente perception er oplevelsen rettet mod momenter i bevidsthedsstrømmen. Bevidstheden er altid aktiv og i bevægelse. Der er en gennemgående intentionalitet, der retter sig mod bevidsthedens indhold – mod akterne i bevidstheden frem for mod den ydre verdens eksistens. Perceptionen ændres til refleksion, og den er altid individuel.

Konklusionen bliver for Husserl, at bevidstheden ikke er en statisk beholder der rummer sansedata, men indeholder 'akter' – en proces hvor bevidstheden er "strømme". De fænomener, der fremtræder for bevidstheden er, hvad fænomenologien beskæftiger sig med og

Erik B. Smith

genstandens måde at være på, er genstandens måde at fremtræde på. Vores forestilling om at en genstands eksistens er uafhængig af genstandens fremtrædelsesform for bevidstheden skal sættes ud af kraft gennem den fænomenologiske reduktion for at få afklaret genstandens mening. Det gør vi ved at have fokus på de bevidsthedsakter, der danner grundlag for vor forståelse af genstanden.

Jeg har i det forudgående afsnit beskrevet Husserls udvikling af bevidsthedsbegrebet og den fænomenologiske reduktion. Brentanos indflydelse i uddannelsesårene spores i hele processen. Platons idélære, hvor genstandens idé ligger udenfor perceptionen og kritikken af de britiske empirister, ser jeg som en vigtig del af udviklingen af Husserls bevidsthedsbegreb. Kants syntetiske a priori domme og metoden ved at finde strukturer i jeg-bevidstheden ved at vende opmærksomheden fra den erfarne genstand til erfaringen selv, ser jeg også i den fænomenologiske reduktion. Descartes cogito argument ligger ligeledes i naturlig forlængelse af dette. Husserl er åben overfor de nye videnskabelige discipliner, og han benytter utvivlsomt gestaltpsykologien i sine teorier, men han er også samtidig kritisk overfor sammenblandingen mellem videnskab og filosofi.

I de næste afsnit vil jeg sætte fokus på enkelte §§ i teksten fra hans bog: "Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologische Philosophie" for konkret at belyse, hvad Husserl forstod ved bevidsthed, og hvordan han så dens betydning for den fænomenologiske reduktion.

- 1. §§ 27 til 31 incl. Den naturlige indstilling. Omverden. Hvad er det vi oplever. Bevidsthed.**
- 2. Epoché. §§ 31& 32 samt §§ 56 – 62. Den fænomenologiske reduktion.**
- 3. §§ 33 – 55. & 61. Bevidsthed og Væren.**
- 4. § 62. Konklusion.**

Ad 1. §§ 27 til 31 inkl. Den naturlige indstilling. Omverden. Hvad er det vi oplever. Bevidsthed.

Under overskriften "Ich und meiner Umwelt" i § 27 beskriver Husserl, hvad det 'jeg' oplever. Omverdensbegrebet omfatter meget mere end selve perceptionen. Det indeholder også al det, vi forudsætter og forventer. Det vi frygter, glæder os over, og hvad vi erfaringsmæssigt véd, eksisterer, selv om vi ikke lige nu kan se det. Det hele er en slags 'medpresent' i oplevelsesfeltet. I § 28 gør Husserl det tydeligt, at alle disse bevidsthedsfænomener er omfattet af det cartianske cogito, og at der ikke er tale om noget refleksivt bevidst. Cogito er i udgangspunktet før refleksiv bevidsthed.

§ 29. Til den naturlige omverden hører også andre "jeg", som hver har deres opfattelse af omverden, der så fører til en forståelse af andre perspektiver af verden, fordi vi samtidig opfatter os selv og de andre, som tilhørende den samme tids-rum-virkelighed.

§ 30. Denne paragraf slår fast, at det er en naturlig indstilling for bevidstheden at forholde sig til 'omverden' som beskrevet i de forudgående afsnit. Bevidsthedens generaltese.

Erik B. Smith

Husserl beskriver i disse paragraffer, hvad det er bevidstheden intuitivt opfanger af næsten et uendeligt antal indtryk fra det, han kalder 'Omverden', og ikke overraskende gør han gældende, at der ikke er forskel fra det ene 'jeg' til det andet 'jeg'. Indtrykkene er forskellige, men processen er den samme. Vi får en forståelse for hinanden og vores placering i 'omverden'. Omverden er noget, der eksisterer, uanset om vi oplever det eller ikke. En "daseiend".

Ad 2. Epoché. §§ 31 & 32 samt §§ 56 – 60. Den fænomenologiske reduktion.

§ 31. Her præsenteres den fænomenologiske epoché. Den naturlige opfattelse skal der sættes parentes om. Man kan ikke se bort fra denne måde at opfatte på, men man kan give den opmærksomhed og derved undlade at gøre brug af den. Fokus flyttes. Omverdens eksistens bliver baggrund, den eksisterer, men lades ude af betragtning. Epochéen er neutral i modsætning til Descartes cogito, der er en metodisk tvivl.

§ 32 Formålet med den fænomenologiske epoché er at sætte generaltesen ud af kraft, og man må ikke gøre brug af indsigter fra fagvidenskaben. På det teoretiske område skal man afholde sig fra at dømme. Den fænomenologiske reduktion har til formål at afklare tingenes mening. Der skal redegøres for de forskellige oplevelsestyper, der danner grundlag for vores forståelse af bevidsthedsoplevelser af f.eks. fysiske genstande, sociale sammenhænge, tal og værdier. Der er tale om en ontologisk undersøgelse af, hvad tingene væsentlig er. Epochéen fjerner - i denne sammenhæng - det uvæsentlige og de mulige fortolkningsfejlkluder.

§§ 56 – 60. Hvad kan man tillade sig at se bort fra, og hvad kan man forudsætte og gøre brug af i den fænomenologiske reduktion? Svaret findes i de efterfølgende paragraffer.

Natur- og humanvidenskaberne - "mit ihrem gesamte Erkenntnisbestande" udelukkes. 'Jeg' som en rolle f.eks. som naturvæsen, som person eller som et socialt væsen samt alt tilsvarende dyrisk må ligeledes udelukkes.

Det "rene jeg". Dét man ikke støder på i omverdensbegrebet og som er en bestanddel af hele oplevelsesprocessen uden at være et moment i denne proces skal ikke – og kan vel heller ikke i Husserls konstruktion – sættes ud af kraft i forbindelse med den fænomenologiske reduktion. Guds transcendens er udelukket. At ligge udenfor grænserne af, hvad bevidstheden kan opfatte i form af absolut bevidsthed må indebære at begrebet ikke hører med i "det fænomenologiske residuum".

Almene genstande eksisterer ikke som reelle momenter i den rene bevidsthed. Det følger af den måde bevidstheden er bevidst om. Ingen genstand er i sig selv almen. En genstand kan glide ind i baggrunden/feltet, men genstanden vil ved opmærksomhed danne figur og dermed kommer den ind under de andre udelukkelses hensyn. For så vidt angår den formelle logik, geometri og "ren" fysik skal disse udelukkes, da de jo ikke findes som noget organisk og uadskilleligt i bevidstheden. Den rene bevidstheds egen væsenssfære kan man ikke se bort fra. Alle "immanente væsener" hører til i den transcendentalt rensede bevidsthed. Oplevelserne må betragtes som typer.

Ad 3. §§ 33 – 55 & 61. Bevidsthed og Væren.

§ 33. Det, der bliver tilbage efter epochéen, er "den rene bevidsthed" også kaldet "fænomenologisk residuum" eller "transcendental bevidsthed". Den rene bevidsthed er et helt værensområde, som kalder på en særlig opmærksomhed nemlig fænomenologien.

Erik B. Smith

§ 34 er en beskrivelse af den rene bevidsthed. Alt ”uvedkommende” er fjernet, og tilbage står alene fokus på konkrete oplevelser i en fortløbende proces. Hver oplevelse har et indhold, der skal betragtes isoleret, og bevidstheden er alle oplevelsestyper.

§ 35. Et eksempel. Jeg har foran mig i halvmørket et stykke papir. Jeg ser det. Jeg rører ved det. Bevidsthedsoplevelsen er andet og mere end berøringen og synet af papiret. Husserl lader herefter sin opmærksomhed glide ud i hele ”feltet” omkring papiret – til bøgerne, og hvad der ellers ligger rundt omkring, og han konstaterer, at alle fysiske genstande intuitivt inkluderer hele ”feltet” i, hvad man kan kalde en mental bevidsthedsproces – eller blot bevidsthed.

Fysiske genstande har en aktuel opmærksomhedskaracter i vor bevidsthed. Opmærksomheden er rettet mod genstanden, men der eksisterer også en inaktuel bevidsthed. De fysiske genstande har en ”historie” – erindring, fantasi, og de indgår i et holistisk hele på en indirekte måde i vor fantasi.

Eksemplet handler om at gå fra en aktuel og materiel bevidsthedsoplevelse til en intentional oplevelse, der igen indeholder en aktuel og en inaktuel oplevelse. Den aktuelle oplevelse er, hvad bevidstheden opfatter umiddelbart medens den inaktuelle oplevelse er mindre bestemt end den aktuelle oplevelse, grænsende til det ubevidste.

§ 36 handler om intentionale oplevelser også kaldet akter. Akterne er alt, hvad der optræder i bevidsthedsstrømmen inklusiv sansning og følelse, og de er et væsenstræk ved selve oplevelsen. Det er oplevelsens egne træk, der er afgørende og oplevelsen er om noget dvs. den har en genstand. Husserl foretager en sondring mellem real, der betyder fysisk væren i tid og rum og reel der betyder, at det konkret foreligger i bevidstheden og forbliver der, når vi har foretaget en slags ”udrensning”.

§ 37. Intentionale genstande. Udtrykket dækker over at vi intentionalt er rettet (mod) meget vi slet ikke bemærker – et bestemt værdiaspekt af genstanden. Eksemplet kunne være det **glædelige** ved at køre bil i regnvejr frem for at cykle. Sætter vi fokus på bilen træder den frem af grunden og danner figur. Man går fra følelsen som ”bærer” af intentionaliteten til den særlige bevidstheds akt, hvorved der sker en ”genstandsgørelse”. I eksemplet: Bilen.

§ 38. Perception af noget immanent og perception af noget transcendent. Den immanente perception retter sig mod en genstand på en sådan måde, at det er helt essentielt for den intentionale genstand, og den tilhører således også samme bevidsthedsstrøm, som noget helt afgørende. Er dette derimod ikke tilfældet, er der tale om noget transcendent.

§ 39 & § 40 gengiver ikke primært Husserls egen opfattelse. Springes derfor over.

§§ 41 til 45 inkl. Omhandler en mere generel skelnen imellem bevidsthed og ren væren.

§ 41. Selve perceptionen er en flod af skiftende indhold, men der er samtidig noget identisk i processen derved, at genstanden viser sig i forskellige afskygninger. Processen beskrives således, at enhver ting er et system af kontinuerlige afskygningsmangfoldigheder. Afskygningerne er oplevelser. Genstanden selv kan ikke være det.

§ 42. Endnu en sondring mellem bevidsthed og real væren, hvor real væren er givet i den fysiske tings natur, og som nødvendigvis må præsenteres på forskellige måder. Dette i modsætning til bevidsthed, der er tilgængelig for immanent perception, og som ikke optræder i forskellige afskygninger, men alene har én fremtrædelsesform.

De uendelig mange måder en genstand kan iagttages på, kan betragtes som en negativ egenskab ved den fysiske genstand – vi bliver aldrig færdig med at iagttage den.

§ 43. Det følger af ovenstående §, at det ikke giver mening at skelne mellem genstanden som den kan perciperes, og genstanden som den er i sig selv. Den fysiske genstand fremtræder selv i perceptionen.

§ 44. Den ontologiske forskel mellem en fysisk genstand og bevidstheden..

Den fysiske genstand kan aldrig perciperes færdig, den må nødvendigvis fremtræde inadækvat, og selv om den har en særlig bestemmelsesstil, må den fremstå som ubestemt. Dette gælder for al

Erik B. Smith

transcendent væren. Den fremtræder i forskellige afskygninger eller under forskellige aspekter. Dette er i modsætning til oplevelsen. Den er givet i absolut form.

§ 45. Reflektionsakten. Det følger næsten af ordet, at refleksion kræver noget forudgående – i dette tilfælde oplevelsen. Husserl anerkender en fundamental førrefleksiv bevidsthed eller ”selvgivenhed”.

§ 46. Den immanente perception garanterer eksistensen af dens genstand. Den er ubetvivlelig. Den fysiske genstands perception kan ikke give en sådan garanti. Tingsverden er en formodet eller antaget virkelighed. Selv om der ikke er nogen grund til at betvivle en omverdens eksistens har den ikke samme særlige ”kendsgerningsnødvendighed” som en aktuel oplevelse umiddelbart har i sin fremtræden.

§ 47. § 48 & § 49. De ontologiske konsekvenser.

Det er tænkeligt, at der ikke findes en fysisk verden, men kun den anskuelige verden. Den metafysiske grundtese: Tingene er kun, hvad de er som erfarede eller erfarbare. Erfaringen alene bestemmer deres mening. Den ”virkelige” verden er blot korreleret til ideen om en erfarende bevidsthed. Ingen genstand eksisterer uden at have relation til bevidsthed. Selve meningen med en ”real verden” forudsætter en erfaringsmæssig eftervisning, derfor må alle reale ting i det mindste kunne række ind i ethvert jegs erfaring altså blive tilgængelig for den. Bevidstheden derimod er ikke afhængig af nogen form for real væren. Bevidsthed og real væren er således ikke to sideordnede værensformer. Den fysiske verden i rum og tid har blot en ”intentional” væren. Den er væren *for* bevidstheden.

§ 50. Fænomenologiske residuum er det, der bliver tilbage, når den naturlige indstillings generaltese sættes ud af kraft. Vi forholder os refleksivt til alle akter, som de fremtræder qua ren bevidsthed.

§ 51 Fænomenologisk refleksion er en særlig form for refleksion, fordi den rene bevidsthed har som *absolut* intet, den kan afgrænses eller abstraheres fra. Dette står i modsætning til de enkelte fagvidenskaber.

§ 52. Årsag til fænomenerne må principielt kunne perciperes. Dette er også forudsat i den naturvidenskabelige metode. Der er ingen årsagssammenhæng mellem ”sanseting” og fysiske ting. Kausalitet hører hjemme i den *konstituerede* verden.

§ 53. Bevidstheden hører også til den reale verden gennem sin erfaringsammenhæng med kroppen.

§ 55. Sammenfatning af de ontologiske konsekvenser: Alle ”reale enheder” er ”meningsenheder”. Realitet forudsætter bevidsthed. Den fænomenologiske reduktion klargør dens mening og afviser selvmodsigende tolkninger. Den naturlige indstilling selv giver ikke belæg for en sådan klargøring af mening. Den giver sig hen til den naturlige verden uden at påtvinge den en bestemt metafysisk fortolkning.

§ 61. Såfremt man i sine præmisser inddrager områder, der er nævnt i det forudgående som ekskluderende gør man sig skyldig i emneskift og spring i bevisførelsen. Resultatet er en fejlslutning.

Ad 4. § 62. Konklusion.

§ 62. Fænomenologien er en radikal kritisk undersøgelsesform, hvor undersøgelsens mening afdækkes.

Alle reducerede videnskaber kan beskrives som dogmatiske og fænomenologien tilsvarende som kritisk videnskab

Erik B. Smith

Konklusion og afslutning.

Husserl er den første filosof der laver en beskrivende filosofi. Vi ser noget *som* noget. Fænomenologien gør verden synlig sådan som den fremtræder. Fænomenologien skal ikke forklare årsager men beskrive virkningen sådan som den viser sig i sig selv. Verden *viser* sig altid som en struktureret virkelighed. Dette er i modsætning til de analytiske empirister der siger vi strukturerer vores perception.

Husserl påpeger at psykologi er omfattet af erkendelsen så derfor er der tale om en cirkelslutning hvor man forudsætter den begrundelse man leder efter. Hvordan erkendelsen opstår er et psykologisk spørgsmål, men erkendelsens gyldighed er et filosofisk spørgsmål. Husserl får med sin skarpe logiske og analytiske sans samt med en umådelig flid, sat tidens fagvidenskab og filosofien ind på sit rette spor. Fænomenologien forekommer i dag fuldstændig indlysende. I samtiden må den have været revolutionerende.

Husserls opfattelse af bevidstheden som en strøm af oplevelser rettet mod fysiske genstande og oplevelser rettet mod momenter af samme bevidsthedsstrøm betyder at han ved anvendelse af den fænomenologiske reduktion kan beskrive hvad der faktisk foregår i den menneskelige erkendelse. Fejlkilderne elimineres, alt "uvedkommende" fjernes og vi når frem til den "rene" bevidsthed.

Kritikken af Husserl har dog samlet sig om forholdet mellem "bevidstheden" og "jeg"et. En kritik det aldrig rigtig lykkedes Husserl at imødegå.

Tænkningen indeholder en "jeg-bevidsthed" som er en reflektiv bevidsthed. Ikke bare: "Jeg ser solen skinner". Men: "Jeg véd at jeg ser". "Jeg er vidende om den akt det er at percipere genstanden". Hvorfra véd jeg at det "jeg" som ser, er det "jeg" som er reflektivt? Det véd vi ikke, men vi forudsætter en identitet, for eller kommer vi ud i det modsatte af uendelig regres. Er hukommelsen grunden til "jeg" identiteten eller er det "jeg" der er grund til hukommelsen? Hukommelsen synes selv at være en bevidsthedsakt. Det at huske har kun mening såfremt det betyder at huske noget bestemt. "Jeg" kan ikke forklares med et enkelt bevidsthedsindhold. Jeg véd at jeg perciperer. Er "jeg" subjekt udenfor det sansende "jeg". Det transcendentale "jeg" er subjekt funderet, der snart refererer til et personligt "jeg" og samtidig er det universelle i bevidstheden. At erkende subjektet er det der ligger til grund for al erkendelse.

"Jeg" bliver mere og mere usanseligt for Husserl.

Edmund Husserl døde i 1938. Som jøde oplevede han således kun en forsmag på Hitler-Tysklands voldsregime.

Epilog.

Jeg har i min besvarelse redegjort for Husserls opfattelse af bevidsthedsbegrebet og den betydning for den fænomenologiske reduktion. Den fænomenologiske reduktion er beskrevet og begrundet. Jeg her beskrevet Husserls kritik af samtidens filosofi og videnskab og jeg har fra teksten i bogen "Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologische Philosophie" anskueliggjort den fænomenologiske metode som en kritisk filosofisk retning. I det afsluttende afsnit har jeg kort belyst kritikpunktet vedrørende "bevidstheden" og "jeg"et.

Erik B. Smith

-----oooooooooooo000000000000oooooooooooooooo-----

Litteratur og kildeangivelse.

Gorner, Poul. Twentieth Century German Philosophy.(2000) Oxford University Press.
.Husserl, Edmund. Ideen zu einer reinen Phänomenologie und phänomenologische
Philosophien.(2002) Tübingen. Max Niemeyer Verlag.
Husserl, Edmund. Ideas pertaining to a pure phenomenology and to a phenomenological
philosophy.(1983) Haag. Martinus Nijhoff Publisher.
Koffka, Kurt. Principles of Gestalt Psychology (1962) London. Routledge & Kegan Paul. LTD.
Zahavi, Dan Husserls Fænomenologi (1997 København.Gyldendal.

Hand-outs fra Søren Harnow Klausen.
Egne noter fra de to forelæsningsrækker.

Efterskrift.

Det har ikke været muligt for mig at lave kildeangivelser undervejs i selve teksten. Den sammenhængende tekst er skrevet på grundlag af gennemlæsning af litteraturen og egne noter fra forelæsningerne.

Paragrafgennemgangen i teksten ligger ofte så tæt op ad hand-out fra Søren vedrørende disse §§'er at der nærmest er tale om afskrift. Jeg har bestræbt mig på at formulere mig selvstændigt og klart med større eller mindre held. Husserls tekst er så kompliceret at det pågældende hand-out sammen med egne noter fra forelæsningerne har været helt afgørende for denne del af besvarelsen. Koffkas bog om gestaltpsykologi er opgivet som sekundær litteratur.

Erik B. Smith